

Den neoliberale ideologis triumf er, at selvransagelsen udeblev trods talrige kriser

Jespersen, Jesper

Published in:
Information

Publication date:
2018

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):

Jespersen, J. (2018). Den neoliberale ideologis triumf er, at selvransagelsen udeblev trods talrige kriser. *Information*, 16 - 17. <https://www.information.dk/debat/2018/04/neoliberale-ideologis-triumf-selvransagelsen-udeblev-trods-talrige-kriser>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Den neoliberale ideologis triumf er, at selvransagelsen udeblev trods talrige kriser

Det spørgsmål, som Rune Stahl Møller oprindeligt stillede i Information var, hvor længe vil det neoliberale paradigme kunne fastholde sit greb om den fagøkonomiske disciplin? Hvornår bliver afstanden mellem de økonomiske modeller og virkeligheden så stor, at fagøkonomerne bliver tvunget til at revurdere deres fag, således som det var tilfældet i 1930erne (arbejdsløshed) og 1970erne (inflation). For afstanden er stigende, når det gælder vurderingen af de samfundsøkonomiske konsekvenser af den 'nødvendige' neoliberale politik, der er blevet ført igennem adskillige årtier og den resulterende udvikling med hensyn til lav vækst, stigende arbejdsløshed, og ulighed og øget miljøbelastning.

Til besvarelse af dette rigtige spørgsmål, får han dog ingen hjælp fra Cepos-økonomerne Jonas Harby (inf. 20. marts) og Otto Brøns-Petersen (Inf. 19. april), der begge fastholder at neoliberalisme ikke er tilstrækkelig veldefineret til overhovedet at kunne kaldes en politisk ideologi, og derfor ikke kan siges at ligge bag bl.a. finansministeriets analyser og anbefalinger. De slører billedet ved at hævde, at den politik, der er blevet praktiseret i f.eks. USA, UK, Tyskland og de skandinaviske lande er så forskellig, at det kun er venstrefløjen, der benytter begrebet neoliberalisme om den fælles bagvedliggende ideologi.

Den misforståelse rettede Niklas Olsen og Jacob Jensen på forbilledlig vis dog op på (Inf. 14. april). Den neoliberale ideologi har tre centrale elementer, som der i varierende grad lægges vægt på; men som tilsammen udgør et hele. Neoliberalismen kan kendes på: 1. den anbefalede økonomiske organisering (privat ejendomsret, markedsøkonomi og konkurrenceregulering), 2. organiseringen af en stærkt reduceret offentlig sektor (new public management) og 3. fremhævelsen af den neoklassiske fagøkonomiske disciplin, hvor homo economicus og et perfekt fungerende markedssystem udgør den idealiserede analysemodel.

Som fagøkonom er jeg primært optaget af, hvorledes den neoklassiske økonomiske teori med sit begrænsede gyldighedsområde er blevet spændt for denne neoliberale ideologi. Herved er neoklassiske teori blevet det videnskabelige figenblad, der skal dække over de åbenbare negative samfundsmæssige konsekvenser, som en dereguleret markedsøkonomi og finanssektor har påført de vestlige økonomier efter 1980.

Det mål som de europæiske regeringer uanset partifarve har prioriteret højest igennem disse 40 år, hvor den neoliberale ideologi har vundet dominans, er økonomisk vækst dvs. fortsat stigning i BNP. Men her kan det konstateres ud fra OECD-statistikken, at tiår for tiår har væksten i BNP været aftagende. Hvilket har været medvirkende til, at arbejdsløsheden i Europa tilsvarende har været stigende. Det er vigtigt at fastholde et tiårs perspektiv, idet mere kortsigtede konjunkturbølger med økonomisk vækst ofte har forledt politikere (og neoklassiske økonomer) til at tale om en 'krisefri' samfundsøkonomi. Hertil kommer, at set i dette længere stræk, så har antallet af fattige personer, uligheden og miljøbelastningen ligeledes været støt stigende igennem disse 40 år.

Uanset hvor man er placeret i det politiske spekter, er det svært at benægte, at denne udvikling har fundet sted, og at den er en konsekvens af den økonomiske politik, der har været ført i form af deregulering, nedskalering af velfærdsstaten og øget markedsliggørelse af offentlig produktion. En politik, der har været

ført uanset, om regeringen har været domineret af blå eller røde partier. Det gælder for Storbritannien (Margaret Thatcher/Tony Blair), Tyskland (Schröder/Merkel), Frankrig (Sarkozy/Hollande) eller (Løkke/Thorning-Smith). Det er bemærkelsesværdigt, hvor effektiv den neoliberale strategi har været med hensyn til at forlede politikere, ministerier og centralbanker til at acceptere en forsimplet neoklassisk markedsteori, som grundlaget for de makroøkonomiske modeller, der udgør beslutningsgrundlaget for den økonomiske politik.

Disse makroøkonomiske modeller, der benyttes i stort set alle de dominerende internationale og nationale institutioner, herunder også det danske finansministerium (og Det økonomiske råd – 'vismændene'), er konstruerede således, at jo mindre den offentlige sektor gøres (besparelser og skattelettelser) og jo færre reguleringer af markedøkonomien (reduceret velfærdsstat) desto større bliver BNP! Det kom bl.a. til udtryk ved gennemregningen af de politiske partiers valgprogram i foråret 2015. Liberal Alliance, der havde de største skattelettelser på programmet (en skatteprocent på 30) fik – hokus, pokus – det største BNP og beskæftigelseseffekt. Et resultat som selv Bjarne Corydon havde svært ved at (bort)klare, da det jo var hans ministerium, der havde gennemført beregningen.

Men uanset en stigende offentlig kritik af, at de benyttede neoklassiske makromodeller ikke kan forklare virkeligheden, og at de har en indbygget negativ vurdering af offentlige udgifter, så er der ikke sket noget afgørende skifte i de økonomiske lærebøger. Modellerne opbygges således fortsat med den eksplicitte antagelse, at arbejdsløsheden i Europa (og for den sagt skyld også i Danmark) forsvinder af sig selv, hvis blot arbejdsmarkedet gøres (endnu) mere fleksibelt, og politikerne balancerer de offentlige budgetter.

Det er heri den neoliberale ideologis triumf ligger, at den fortsat kan dominere den akademiske dagsorden inden for økonomifaget i en sådan grad, at der på trods af den økonomiske krises dramatiske samfundsmæssige konsekvenser ikke er foregået nogen form for dyberegående selv-refleksion. Den britiske dronnings spørgsmål fra besøget på London School of Economics i maj 2009, 'hvorfor var der ingen, der så krisen komme?', står stadig ubesvaret hen. Og sådan vil det forblive, så længe det neoklassiske paradigme lægges til grund for udarbejdelsen af de makroøkonomiske modeller, da de per konstruktion er 'krisefri'. Jo, kriser vil muligvis opstå i fremtiden; men det skyldes altid udefra kommende faktorer, som f.eks. 'krig og ufred', 'miljøkatastrofer' eller 'populistisk økonomisk politik', der kan forstyrre den ideale markedsmode og skabe arbejdsløshed. Men hævdes det i lærebøgerne, det bør ikke give anledning til at den økonomiske politik ændres; for den makroøkonomiske model er per konstruktion selv-oprettende, heraf navnet: generel ligevægtsmodel.

Men uanset disse afgørende og i stigende grad åbenbare mangler ved de anvendte makromodeller, så er min erfaring med det etablerede fagøkonomiske miljø, at det er stort set upåvirket af ovenstående kritik; for det har qua sit ensidige fokus på neoklassisk makroøkonomi ikke et tilstrækkeligt kendskab til væsentlige alternative teorier, f.eks. økologisk økonomi, Minsky's finansielle ustabilitet endelige post-keynesianske makroteori til at kunne inddrage dem i deres modelarbejde. Det kom tydeligt frem ved finansministeriets konference (december 2017), hvor den 'nye' model MAKRO blev præsenteret; men hvor alt var ved det gamle med hensyn til at forudsætte automatisk genoprettelse af fuld beskæftigelse, og fortsat udeladelse af at social, finansielle og klimatiske ubalancer øver indflydelse på den makroøkonomiske udvikling.

En ændring i dette fastlåste fagøkonomiske paradigme må formentlig afvente et internationalt politisk skifte, således som det tidligere har fundet sted. Først når neoliberalismen bliver afgørende udfordret af andre politiske vinde i USA og Europa, er det mit bedste bud, at der vil ske et opbrud inden for den dominerende makroøkonomiske doktrin. Men hvilket opbrud? Forhåbentligt i retning af en mere virkelighedsnær og realistisk teoridannelse. Herom kan der kun gisnes; thi økonomi er en bøjelig videnskab.

